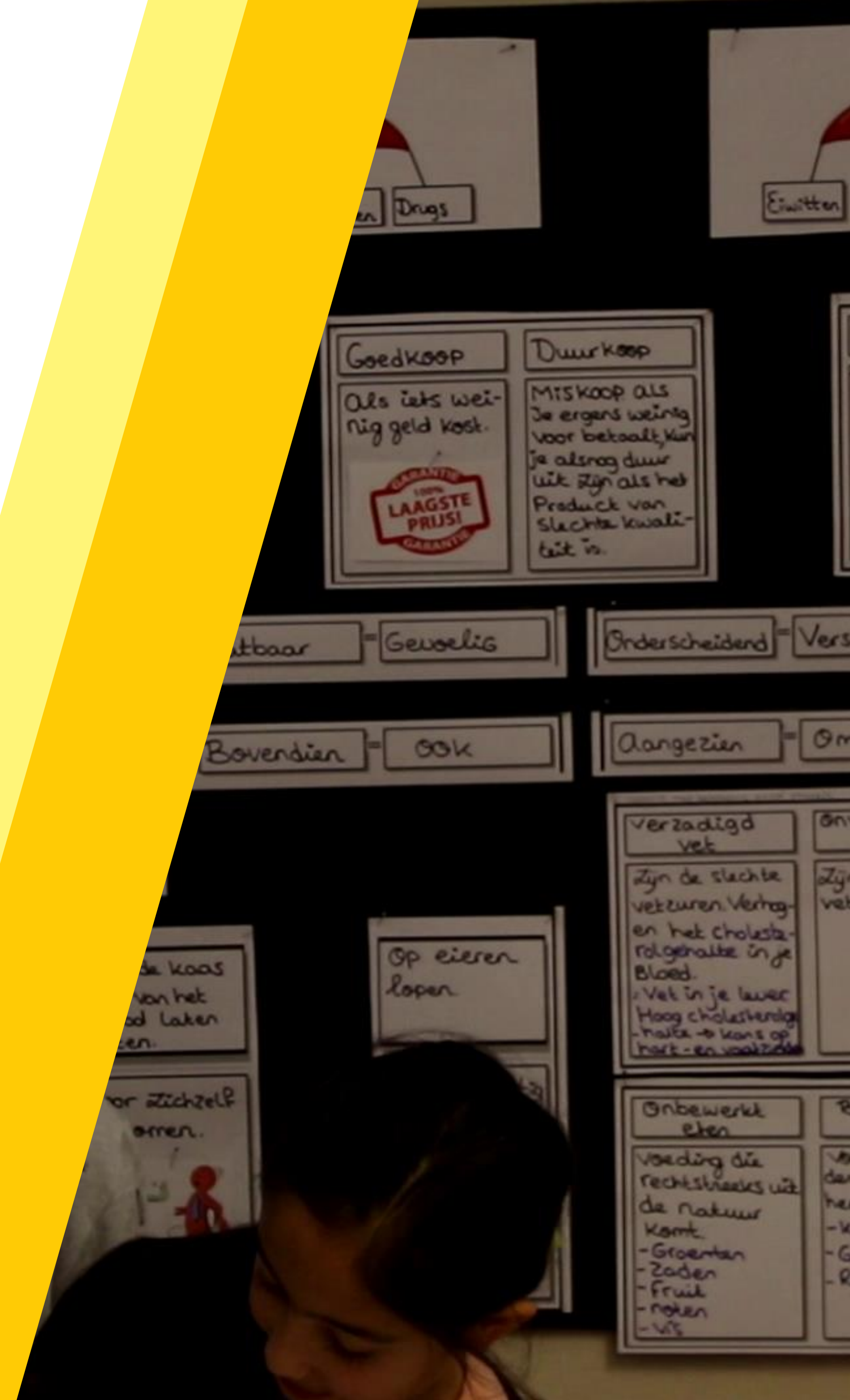

Conny Boendermaker

Taal gaat ergens over....

Een poging tot verbindend professionaliseren

'It takes a village to raise a child'

Conny Boendermaker
Psycholinguïst/
Docent Nederlands

Even voorstellen....

Wat doe je eigenlijk precies op die scholen (en in dat lectoraat)?

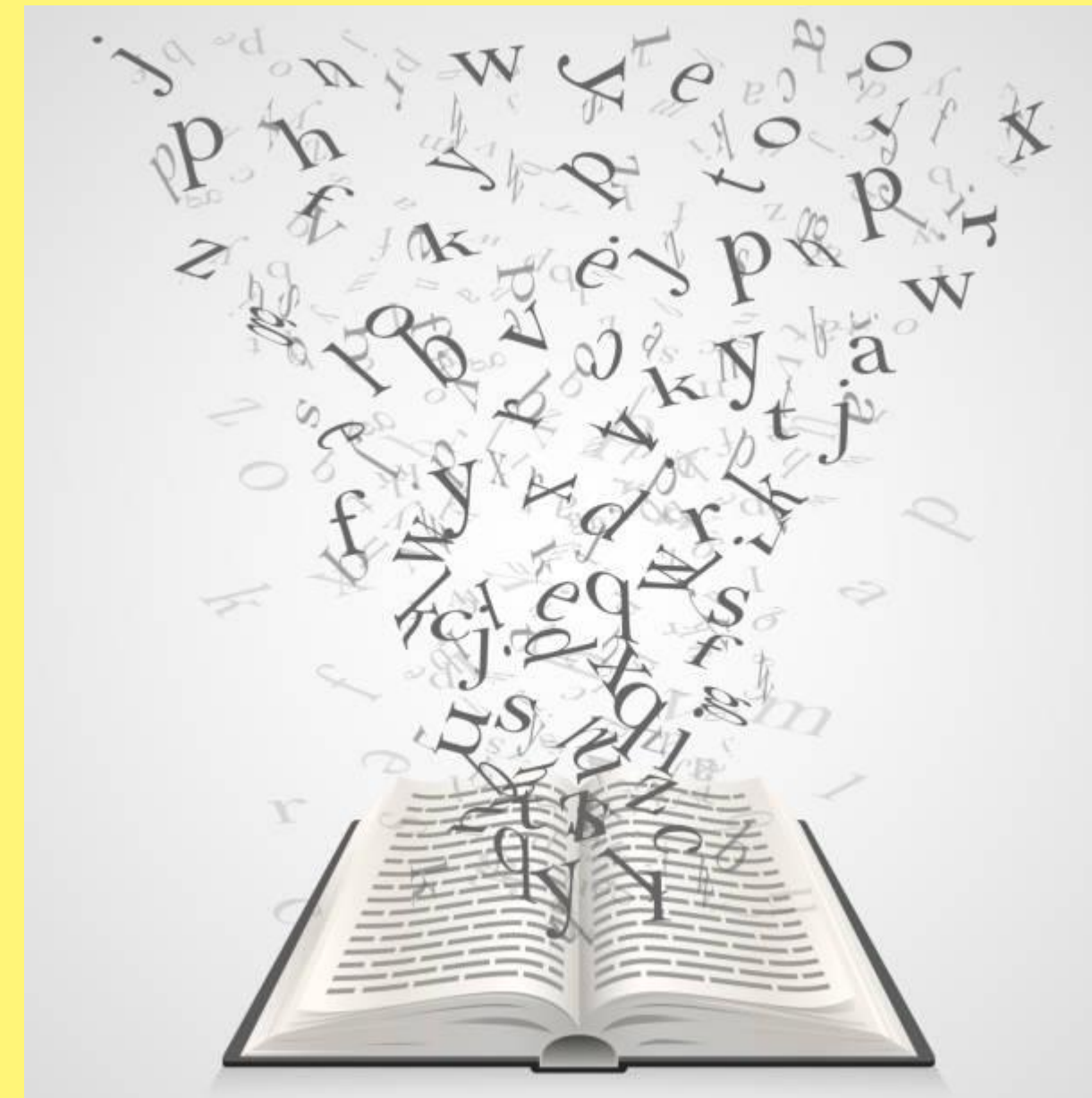
- Samenwerken!
- Verbinding maken tussen pedagogiek, onderwijskunde en linguïstiek (= taalkunde), speciaal psycho- en sociolinguïstiek
- Stokpaardjes

Intermezzo

Het woord: stokpaardje (voorbeeld figuurlijk taalgebruik en voor velen onbekend woord)

- 'favoriete onderwerp', 'geliefkoosd onderwerp', 'een paardenkop op een lange stok', 'onderwerp waar je steeds weer over praat'
- 'Op je stokpaardje zitten'.
- Frequentie? Nut?

Stokpaardje 1

Evidence based Good practice based Evidence informed

- Werking (bijv. beter technisch lezen), maar ook:
- Bijwerking (bijv. afkeer van lezen). Te weinig aandacht daarvoor!
- Onderzoek is belangrijk, maar hoe te vertalen naar de praktijk? En wat is goed onderzoek?
- Let op overzichten van onderzoek, waarin link met de praktijk wordt gemaakt
- Niet de methode, maar de leerkracht maakt uiteindelijk het verschil
- Met een onderzoekende houding kun je veel leren van leerlingen
- Schoolleiderschap is van groot belang

Stokpaardje 2

Een visie op leren, ja! Eén aanpak voor alles, nee!

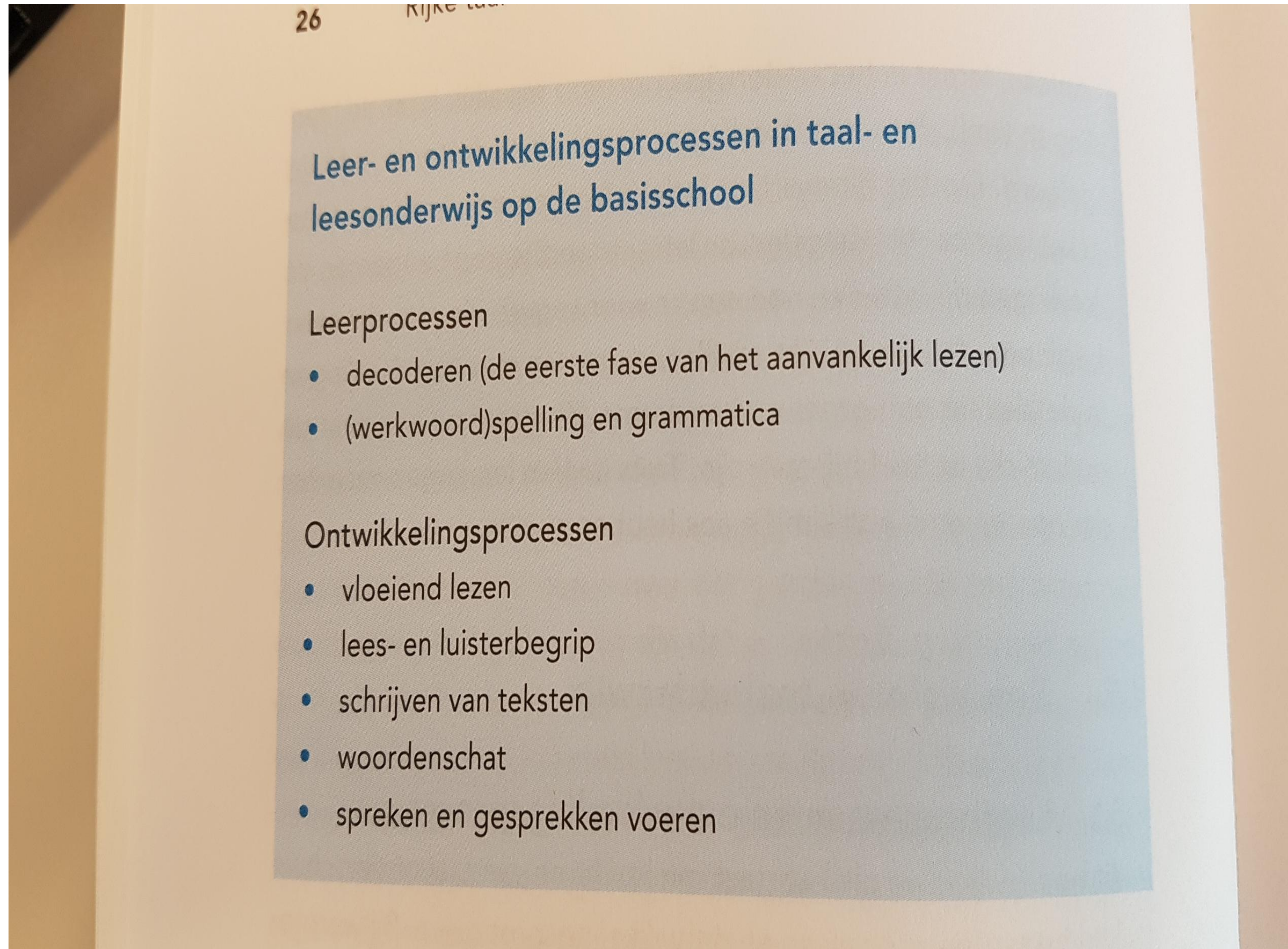
De context: populatie school, individuele situatie leerlingen, lerarentekort, etc.

De leerstof vraagt om een bepaalde didactische aanpak.

Verskillende taal-leesdomeinen vragen verschillende aanpak

Onderscheid tussen leer- en ontwikkelprocessen

Taal leren omvat zowel leerprocessen als ontwikkelingsprocessen (o.a. van Koeven & Smits, 2020)

- Leerprocessen vragen om instructie en structuur:

- **Aanvankelijk lezen**
- **Spelling en grammatica**

- Ontwikkelprocessen vragen om een rijke taal-/leesomgeving

- **De rest**

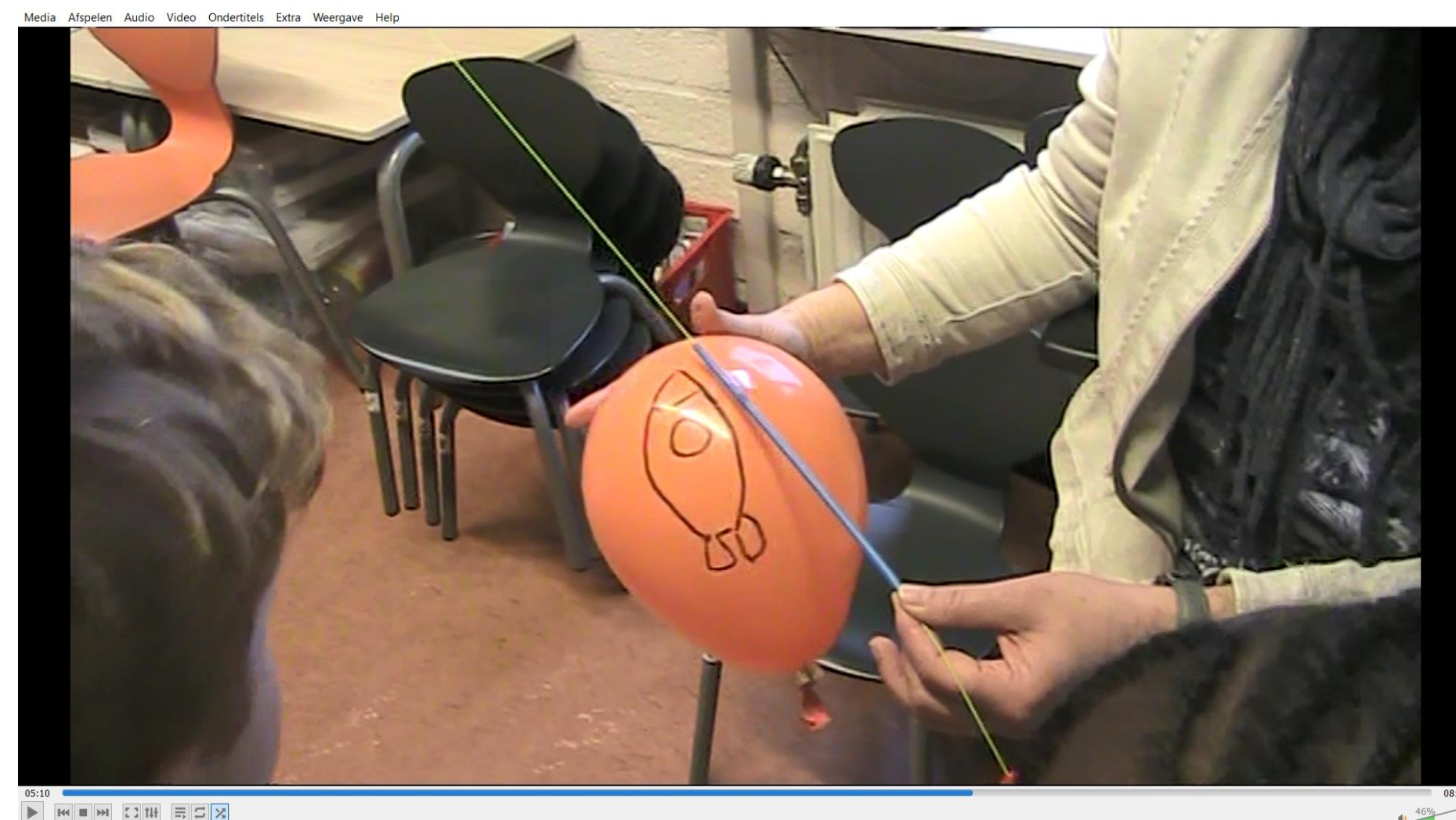
Stokpaardje 3

Mondelinge taalontwikkeling is de basis

- Kleuters!!!

- Interactie en taalruimte

Mondelinge taalontwikkeling is de basis

- Groep 3 t/m 8
- Interactie en taalruimte creëren
- Ook als basis voor begrijpend lezen en schrijven
- Van handelen/ervaren naar verwoorden naar lezen/schrijven

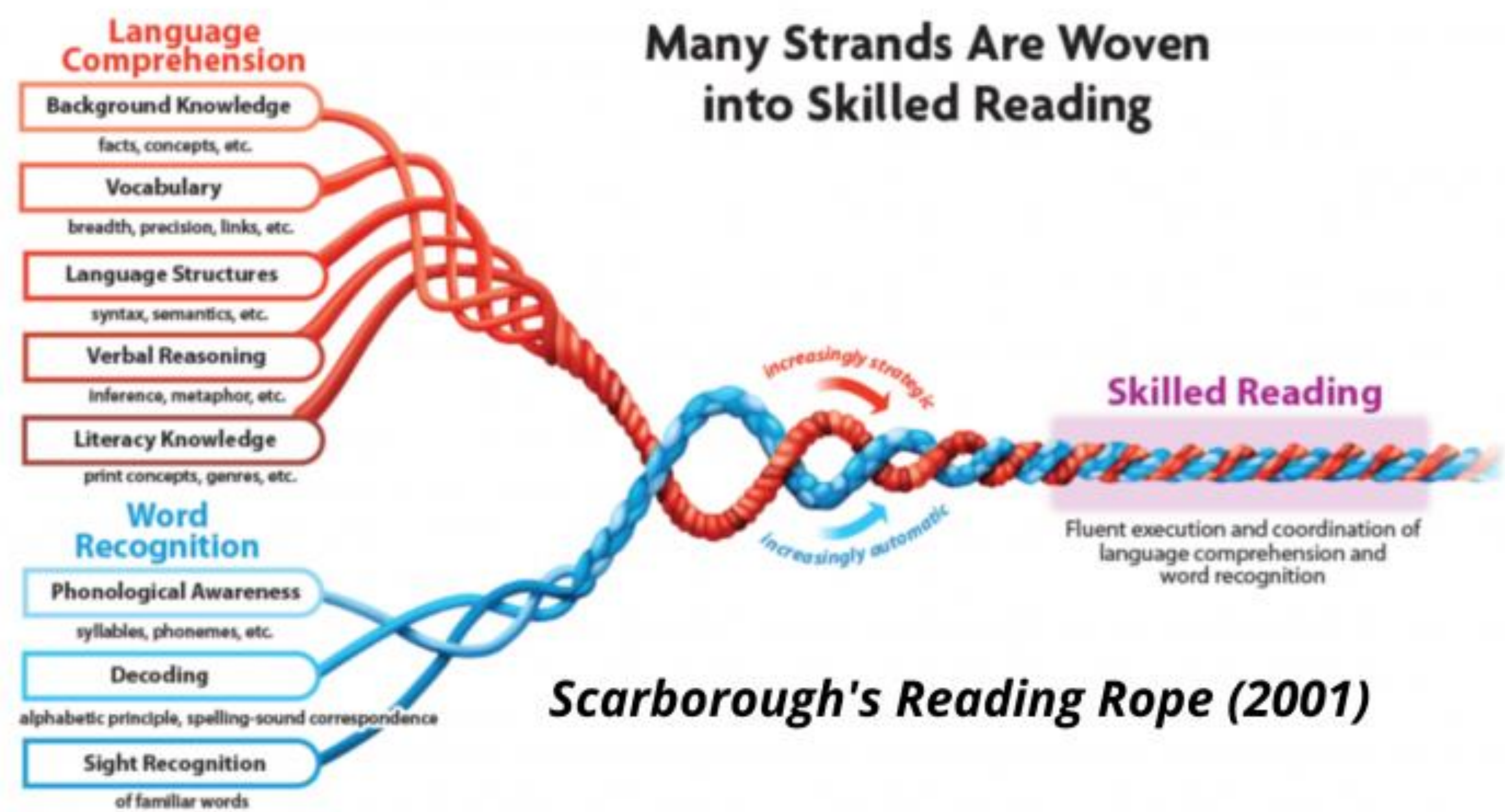

Stokpaardje 4

Lezen

Hoe leren kinderen lezen?

‘Lezen –decoderen én taalbegrip’

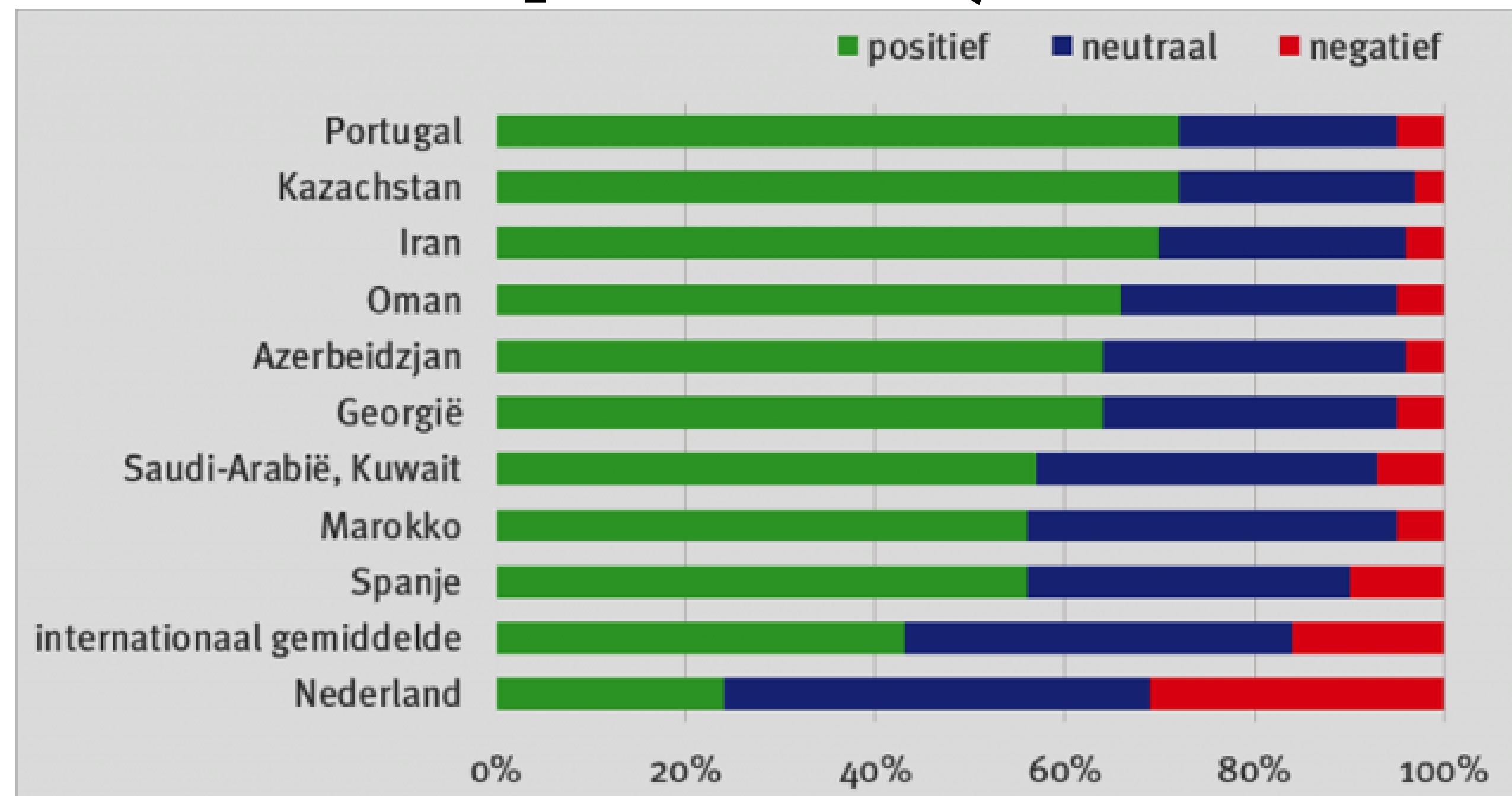
‘Technisch lezen en begrijpend lezen’

In groep 1/2:

- **mondelijke taal** leren (taalvaardigheid) is een **natuurlijk proces**. Spelend en onderzoekend leren, rijke taalomgeving. Voorlezen van prentenboeken, schooltaal aanbieden.
- **Schriftelijke taal** is een **onnatuurlijk proces**. Geen rijping. Bewust aanbod geven, niet afwachten bij ‘geen interesse’. Wel integreren in spel!
- Zie [Hoe ontstaat dyslexie? - YouTube](#)

Leesmotivatie/leesplezier (PIRLS 2016)

- www.leesmonitor.nu

Lezen, decoderen en taalvaardigheid

Groep 3

- Ook hier de twee lijnen, dus het aanvankelijk lezen is de kern, maar ook doorgaan met de taalontwikkeling door voorlezen en interessante thema's
- Letter-klank-koppeling en hakken/plakken, woorddrijtjes, klik-klak-boekjes, zolang tot het geautomatiseerd gaat! Ondersteund met kleuren en werkwijzen van 'Taal in blokjes'.
- 'Als je denkt dat je heel veel oefent met de letter-klank-koppeling en het hakken/plakken.....dan moet het nog meer.
- In januari goed de resultaten analyseren. Deel van de kinderen begint al aan voortgezet technisch lezen

Lezen: groep 4 t/m 8: leeskilometers, leesmotivatie en kennis van de wereld/woordenschat

- Zelfstandig lezen (met voorwaarden!)
- Geen methode met werkbladen en oninteressante, vaak slecht geschreven teksten/boekjes
- Niet meer op AVI-niveau lezen, maar dat wat gekozen wordt
- Lezen bij het WO-thema dat leeft in de klas
- Alle genres
- Leescircuit en andere motiverende werkwijzen

Wat niet?

- Tempolezen: tempo moet ontstaan, niet afgedwongen worden. Tempolezen kan leiden tot radend lezen en tot te weinig aandacht voor de inhoud.
- Losse woordrijen, dit heeft weinig verband met vloeiend lezen
- Maar de DMT dan?
- Dat is een toetsing (die iets zegt over de automatisering van woordlezen)! Dat wil niet zeggen dat het ook een methode is om te leren lezen...
- [Volledige teksten boven losse woorden - Stichting Lezen](#)

Stokpaardje 5

Zwakke lezers

- Ieder kind kan leren lezen! (als het de moed maar niet verliest, want soms duurt het echt lang...)
- Groep 3: extra tijd! Extra letter-klank-koppeling, extra hakken/plakken, extra voorlezen (bijv. rijke prentenboeken), extra Taal in blokjes/Bouw/Connect *klanken en letters* (de eerste Connect werkwijze, dit is iets anders dan Connect woordlezen!).
- Moeite met synthetiseren (plakken), spellend blijven lezen: zie [Klinkerlezen Plus \(skarman.nl\)](http://skarman.nl)

Zwakke lezers groep 4 t/m 8

- Groep 4 t/m 8: extra leestijd door Begeleid Hardop Lezen (BHL) in kleine groepjes, een bewezen effectieve aanpak, die ook het leesplezier vergroot! Zie:
- [Methodiekbeschrijving_begeleid_hardop_lezen_1_.pdf \(nro.nl\)](#)
- <https://skarman.nl/bhl.html>
- [Begeleid Hardop Lezen 1 - YouTube](#)
- [Begeleid Hardop Lezen 2 - YouTube](#)
- [Begeleid Hardop Lezen 3 - YouTube](#)

Niet doen:

- Geen race-lezen of losse woorden lezen, niet automatisering proberen af te dwingen door spellend lezen te verbieden. Automatiseren moet ontstaan! Eerst goed, dan snel.
- Geen verplicht herhaald lezen (herhaald lezen en verder lezen is even effectief in deze fase)
- Niet op Avi- niveau blijven lezen. Vanaf E3 of M4 is Avi-niveau niet meer van belang. Het gaat om lay-out en wit op de pagina. Op Avi-niveau blijven lezen kan schadelijk zijn, zeker voor zwakke lezers.

Stokpaardje 6

Begrijpend lezen – leesbegrip

Integreer begrijpend lezen in WO-thema

Grootste invloed op begrijpend lezen:

- Kennis van de wereld

Begrijpend lezen, begrijpend kijken, begrijpend luisteren
= leren denken!

Dus oefenen met: redeneren, argumenteren, vergelijken, etc.

Daarom helpt: goede gesprekken, debat, schema's, schrijven/stellen

Vele achterliggende vaardigheden kunnen het begrijpend lezen beïnvloeden, het is een complexe vaardigheid!

Netwerk Begrijpend lezen en WO: ‘Steigers in begrijpend lezen’

We gaan even begrijpend lezen:

De volatiliteit van de markten die we verwachten zal waarschijnlijk vooral betrekking hebben op de valuta's. Door de aangekondigde divergentie tussen het monetair beleid in de Verenigde Staten, dat zich onvermijdelijk zal normaliseren, en het beleid van de ECB, dat zich juist opmaakt voor kwantitatieve versoepeling, gaan we ervan uit dat de euro zal dalen ten opzichte van de dollar.

- Vraag: waarop slaat 'dat' in regel 4?
- Waarop heeft de volatiliteit van de markten vooral betrekking?

We gaan even begrijpend lezen:

Geel = vaktaal. Blauw = algemene schooltaal

De volatiliteit van de markten die we verwachten zal waarschijnlijk vooral betrekking hebben op de valuta's. Door de aangekondigde divergentie tussen het monetair beleid in de Verenigde Staten, dat zich onvermijdelijk zal normaliseren, en het beleid van de ECB, dat zich juist opmaakt voor kwantitatieve versoepeling, gaan we ervan uit dat de euro zal dalen ten opzichte van de dollar.

- Vraag: waarop slaat 'dat' in regel 4?
- Waarop heeft de volatiliteit van de markten vooral betrekking?

Waar kun je teksten en boeken bij een thema vinden

Boekpakketten: [Themaplein - Lezen - catalog | Helpt je verder! \(schoolsupport.nl\)](#)

Teksten en boeken bij thema:

- [Leesbevordering in de klas - boekrecensies en lestips](#)
- [Klassenteksten – Tekstenbank.nl](#)
- [Je documentatiecentrum voor elke dag! | Documentatiecentrum](#)

Verder lezen

- [SL_35.indd](#) De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen ([lezen.nl](#))
- [Taalgericht lesgeven in de zaakvakken - SLO](#)
- [meertaal-katern-hele-brochure.pdf](#) ([saxion.nl](#))
- [Taal-in-de-context-van-wANDt.pdf](#) ([ptvt.nl](#))
- ['Begrijpelijke' schoolboeken werken averechts - Stichting Lezen](#)

Meertaligheid

- In Nederland bezorgdheid over meertaligheid
- Verwarring meertaligheid met SES
- Meertaligheid hoeft geen probleem te zijn!
- Statustalen – geen statustalen
- Woordenschat bij elkaar optellen
- Eindtoets PO, eerlijke kans? Kopklas, kansklas
- Zie e-learning NT2 Prisma, van Renske Boertien

nt2@prisma-almere.nl

[Hoeveel talen spreek jij? - 9789085600671 - Uitgeverij SWP \(swpbook.com\)](http://swpbook.com)

[KletsheadsDe podcast over meertalige kinderen \(kletsheadspodcast.nl\)](https://kletsheadspodcast.nl)

Rol van de moedertaal

Ook op school belangrijk om er positieve aandacht voor te hebben

- Taalkundig argument: Goede taalontwikkeling in moedertaal geeft goede taalontwikkeling in het Nederlands; moedertaal staat leren van Nederlands niet in de weg.
- Pedagogisch argument: kind mag er zijn met hele identiteit
- Didactisch argument: moedertaal gebruiken om leerinhouden beter over te brengen

Stokpaardje 8

Woordenschat

- Woordenschat is een *deel* van taalvaardigheid
- Dagelijkse woordenschat (DAT) en schoolwoordenschat (CAT)
- Schoolwoordenschat bestaat uit vaktaalwoorden en algemene schooltaalwoorden
- Juist voor die laatste categorie is vaak te weinig aandacht

Vaktaalwoorden

- Bijv.
- vulkaan
- aligator
- evenaar

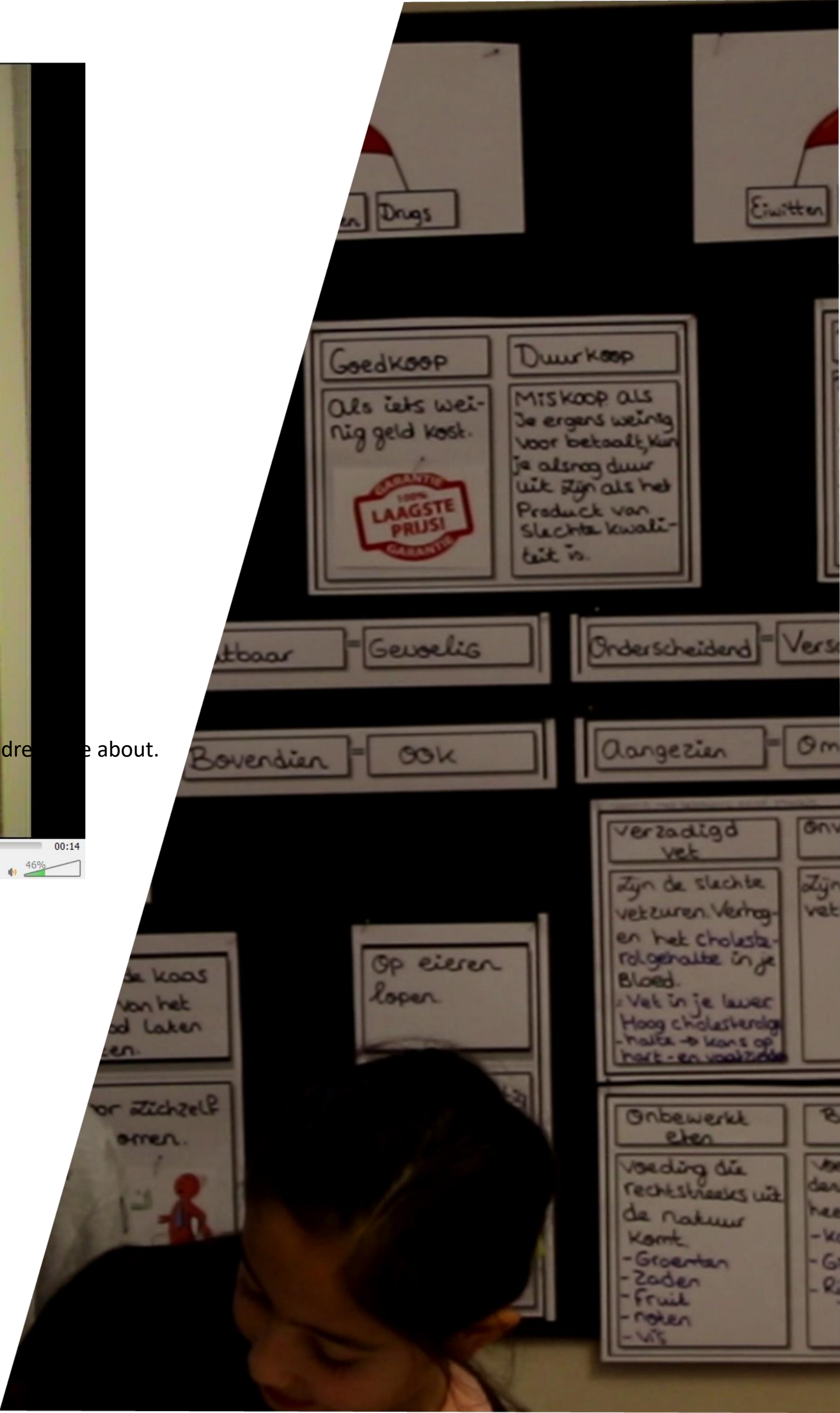
Algemene schooltaalwoorden:

- minimaal,
- aantonen
- oorspronkelijk
- zelden
- vrijwel

Vocabulary acquisition happens most easily in context and related to topics that children are about.

- Voor goede start in het VO: 8-9 woorden per dag leren in PO!
- Woorden altijd bij thema's (netwerken in je hoofd)

Bronnen voor woorden:

- ✓ Baklijsten groep 1 en 2 gratis (Amsterdamse placemat):
- ✓ [Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters \(BAK-lijst\) – LOWAN](#)
- ✓ Logo 3000, woorden met afbeeldingen
- ✓ Digiwak voor groep 3 t/m 8, woorden met afbeeldingen: [DigiWAK](#)
- ✓ Woordlijsten per groep en per thema (gratis): [Woordenlijst Amsterdamse Kinderen \(digiwak.nl\)](#)

Woorden leren door over de wereld te leren

- Vocabulary acquisition happens most easily in context and related to topics that children care about. The teacher's responsibility lies mainly in setting up exposure to language in a vivid way and encouraging reading of material that children care about.
- Filmore & Snow, 2000

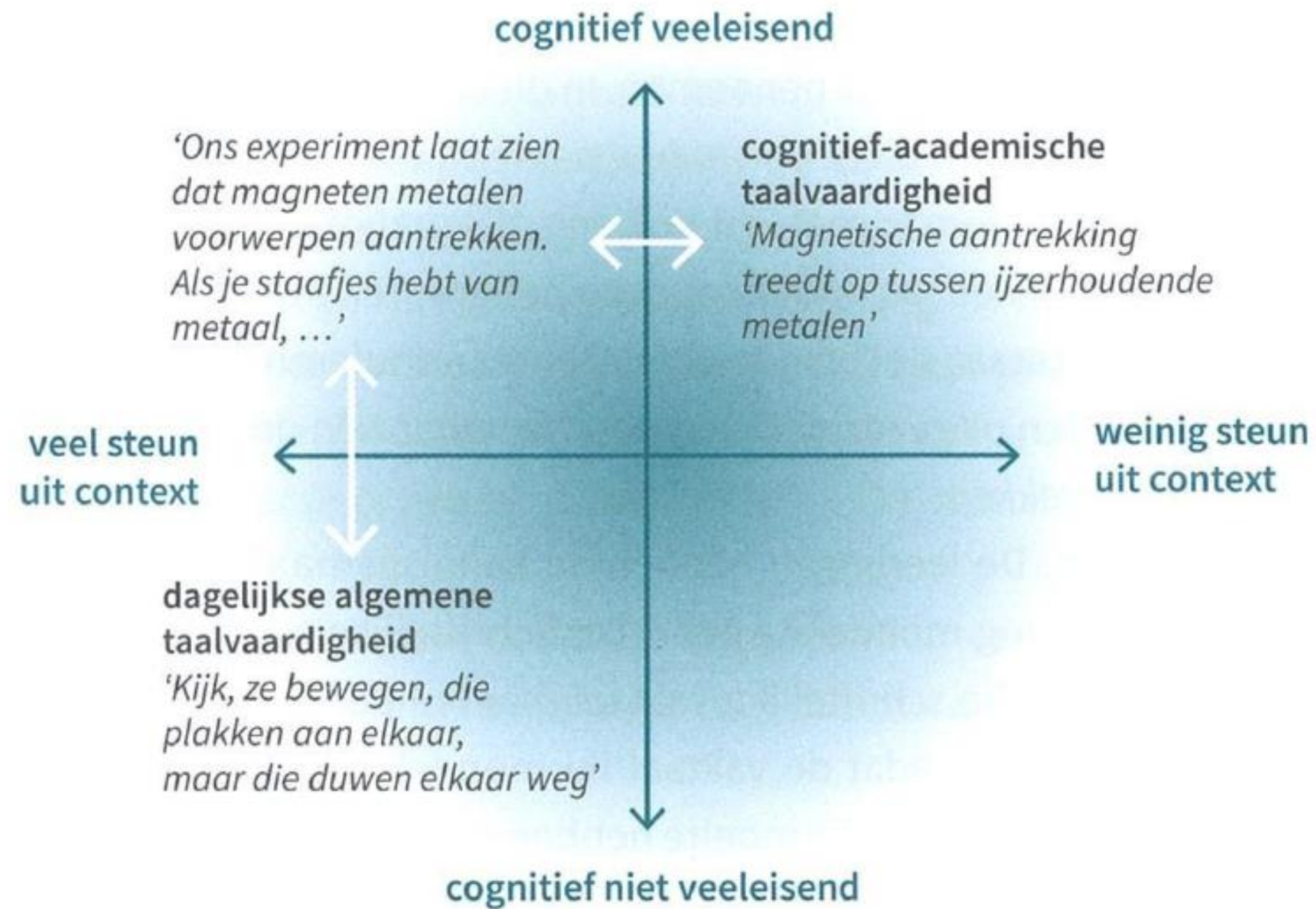

Verwarrend: er is soms verschil tussen hoe we woorden dagelijks gebruiken en hoe in verschillende soorten vaktaal

Bijvoorbeeld:

- Profiel (politie) – profiel (techniek) – profiel (fotografie)
- Fundament (bouw) – fundament (algemene schooltaal)

Figuur 2.2

De didactische stappen van Pauline Gibbons in het kwadrant van Cummins

Hoe leren kinderen nieuwe woorden? Horen in verschillende contexten en zelf gaan gebruiken!

- Taalruimte

Taalruimte: taal leer je alleen als je kunt oefenen met het gebruik ervan. Op school is vaak te weinig taalruimte!

Taalruimte: in kleine groepjes activiteiten en gesprekken rondom het thema

Stelling1: kinderen leren woordenschat door kennis over de wereld te leren!

Stelling 2: kinderen leren woorden door te kunnen oefenen met het gebruik van aangeboden woorden in activiteiten (groep 1/2 hoeken)

Stelling 3: kinderen leren schooltaalwoorden door **veel te lezen én** bij interessante WO-thema's.

Stokpaardje 9

Schrijven/stellen

- Schrijven bij thema WO
- Schrijfdoel taalmethode verplaatsen naar thema
- [Iedereen kan leren schrijven – Suzanne van Norden – Over goede schrijfdidactiek op school](#) Website en boek.
- Goed schrijfonderwijs is betekenisvol, heeft een doel en een publiek
- Eerst mondeling, dan schriftelijk
- Groep 1 t/m 8, van tekenen met bijschrijven naar zelf schrijven, van zin naar tekst
- Verschillende genres
- Ondersteuning met schema's en formats

Stokpaardje 10

Spelling, grootste problemen die ik tegenkom op scholen

- **Probleem: Onvoldoende aandacht voor de klinkergroepen bij het aanvankelijk lezen en spellen.**
- **Oplossing:** vanaf groep 1/2 duidelijk maken welke groepen klinkers er zijn: korte klinkers, lange klinkers, tweetekenklinkers, stomme klinkers. Door de kleuren van Taal in blokjes te gebruiken, wordt het verschil ondersteund.
- **Probleem: Kinderen maken veel fouten in eigen werk**
- **Oplossing:** veel aandacht voor het leren toepassen van spellingsregels (de generalisatiefase)
- **Probleem: kinderen maken veel fouten in verdubbelingsregel en verenkeliingsregel, bijv. eezel, jaagjer en tannden, etc.**
- **Oplossing:** eerst oefenen tot automatisering met de ene regel en dan pas de andere regel. En: Taal in blokjes ter ondersteuning

Kennis over taal-en leesdidactiek, o.a.

- [Onderwijskennis](#)
- [Kennisrotonde](#)
- [Primair onderwijs - SLO](#)
- [Geletterdheid en schoolsucces](#)
- [Website Sonja Karman \(skarman.nl\)](#)
- [Iedereen kan leren schrijven – Suzanne van Norden – Over goede schrijfdidactiek op school](#)
- [Materialen schrijven kun je leren – Academische Werkplaats Onderwijsinnovatie \(awonderwijs.nl\)](#)

**Alle leerkrachten, directies, ib'ers en
collega's alvast bedankt voor de
samenwerking!**